KANZEON

sangha lenteschrift

jrg. 8 - 2015

ZEN CENTRUM ROTTERDAM

INHOUD
sangha lenteschrift

jrg.8 - nummer 1

05 WELKOM

06 THEERUIMTE EXPO
SCHILDERIJEN WILLEM SCHUITEMAKER

10 SESSHIN WAHLWILLER (JANUARI 2015)
EEN TRANSPARANTE TRIPTIEK
MARIANNE BOUMAN, HOKUSAI/GRETHA AERTS, BERNARD FABER

18 LIFE AND DEATH
MARLI LINDEBOOM

24 NICO TYDEMAN; ZENMEESTER/SCHRIJVER
EEN GESPREK OVER ZIJN OEUVRE
MARIETTE KAMPHUIS & HANS SCHOEN

42 GEEN-WOORDEN
GRETHA AERTS

46 HET TWIJFELBEKDIER
OVER HET ZWERVEN VAN DE VRIJE GEEST
ANNERIEKE GOUDAPPEL

52 RECHT EN GERECHTIGHEID
DE INZET VAN THEO MILTENBURG VOOR HET ROTTERDAMS ONGEDOCUMENTEERDEN STEUNPUNT
PRABODH KESHIN JONGEPIER

60 TIP: NICO TYDEMAN-OEUVRE MIDDAG
HANS SCHOEN

COLOFON

ZEN CENTRUM ROTTERDAM KANZEON | Noordsingel 168 |
3032 BK Rotterdam | www.zenrotterdam.nl | info@zenrotterdam.nl

Informatie
MARLI LINDEBOOM 010 418 63 42 | THEO MILTENBURG 010 434 07 73

Redactie
LEO HUIJG 010 476 87 37 | Leo.huijg@kpnplanet.nl
PRABODH KENSHIN JONGEPIER 010 418 21 09 | p.a.jongepier@planet.nl
MARIËTTE KAMPHUIS 06 18754047| mariette.kamphuis@xs4all.nl
HANS SCHOEN 010 466 57 13 | hans.schoen@planet.nl

Ontwerp vormgeving STUDIO MINKE THEMANS | www.minkethemans.nl
Vormgeving MARIËTTE KAMPHUIS

Coverfoto RON VAN BRIEMEN

WELKOM

Ach de oude boom.

De bloesem in de lente

maakt hem vluchtig jong.

RON VAN BRIEMEN

Ons vorige sanghaschrift verscheen op de valreep van herfst naar winter. In dit nummer speelt de winter nog steeds een rol middels een viertal bijdragen naar aanleiding van onze wintersesshin in in het Limburgse Wahlwiller. Tegelijkertijd verbeeldt de coverfoto van Ron van Briemen de feestelijke doorbraak van de lente; altijd een moment waar naar uit wordt gezien. Terwijl alle auteurs hun deadlines haalden, bleek een bloemenkwekerij en het (leren) vormgeven van ons blad tegelijkertijd een wat moeizame opgave. Ondertussen vloog de tijd en inmiddels is de 'meteorologische' zomer al weer begonnen. Daardoor heeft iedereen binnenkort wellicht wel genoeg vrije tijd om van ons rijk gevulde nummer te genieten?! Daarin dit keer een fraai artikel van Annerieke Goudappel 'over het zwerven van de vrije geest', een helaas nog zeer actueel verslag van de inzet van Theo Miltenburg voor het Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt en een toelichting op onze opgewekte theeruimte-expo met schilderijen van Willem Schuitemaker. Gretha Aerts reageert met haar bijdrage 'geen-woorden' persoonlijk op het hoofdartikel; een interview met Nico Tydeman over zijn inmiddels rijke oeuvre aan geschreven werk. Dit schrijversoeuvre zal op 5 september centraal staan op een bijzondere middag in Zen Centrum Rotterdam. Lees daarvoor onze afsluitende 'tip'. Veel lees/kijkplezier!

LEO, PRABODH, HANS & MARIETTE

WILLEM SCHUITEMAKER

SCHILDERIJEN THEERUIMTE-EXPO

Oto-bio

Hoi, mijn Zen-naam is Ryozan, "Hèppy Mountain" en ben "Hosji", (aankomend-leraar, paars) van Genpo...

Gretha vroeg of ik iets wilde vertellen over monnikschap, schilderen en leven... Jeetje...

Monnik

Begonnen bij Prabasha op de Tiltenberg en even later bij Nico in de Kosmos halverwege '80-er jaren...

Daar Genpo (Roshi hoeft geloof ik niet meer) ontmoet en voor gevallen.. Bij hem, in Bar Harbor, samen met een flinke groep (14, waaronder Nico en Lida) monnik geworden.. Er was een soort koorts, een Oosters (Jap) voorbeeld van overgave (geld, goed en liefde) en volgen (fysiek en spiritueel) van de leraar...

Tot aan zijn laatste schandaal, (sex- en macht-misbruik, zoiets.., met leerling (-en)) en het uiteenvallen van onze (zgn. Maha-) Sangha, zo'n 30 jaar mijn inzet, geld en liefde gegeven (geen drama hoor) en veeel van hem geleerd..... Dank U Meester..

Ook nog Theravadin-monnik geworden in Bodh-Gaia, India èn Zen-Peacemaker-monnik bij "Bernie"Glassman...

Enfin, terug in NL en na een paar jaar semi-dakloos (in een busje) bewoon ik nu een klein appartementje in Heerhugowaard en zit ik wekelijks bij Gretha in Bergen...

Ik ga af en toe naar Nico in Amsterdam...

Willem Schuitemaker met Genpo Roshi en Maezumi Roshi

Schilderen:

In mij "Narciss èn Goldmund", begon ik met 17 op de akademie "Artibus" in Utrecht, en later (toen ik groot was) op de "Rijks" in Amsterdam...

Schilderen in groepjes bohémiens met model-vriendinnen...
(veel wijn en druks en ons artistiek voelen)

Een vriend liet me een keer Japanse (Zen-) calligrafie zien en ik wist meteen:

" 't is allemaal al gedaan, precies zoals ik het had willen doen..."

Enfin, toen ben ik "Zen" gaan doen...

En simpel gaan schilderen, calligraferen, kneden... (koan: zijn het de lijnen of is het de ruimte ertussen...)

Nu te zien in de theeruimte.

"Bie Hèppie..!" / Gassho

WILLEM SCHUITEMAKER

SESSHIN IN WAHLWILLER (januari 2015)

EEN TRANSPRANTE TRIPTIEK

Een sesshin kan een prozaïsche beproeving zijn, maar heeft ontegenzeggelijk in de verstilling ontroerende en daarmee ook poëtische momenten. Twee dichters onder ons, Marianne en Bernard, doen op intieme wijze verslag van wat hen raakte. Dat beproeving en verbeelding ook onlosmakelijk bij elkaar horen, laat de prachtige anekdote van Hokusai over leeftijd en nimmer aflatende beoefening zien. Gretha gebruikte deze - vervat in het zeer korte verhaal (zkv) van A.L. Snijders - in een dharmales. Tenslotte was poëzie ook te vinden in de prachtige glaskunstramen in de kloosterkapel, ontworpen door Leo Reihs en uitgevoerd in de applique- met-smelttechniek van Atelier Flos (Steyl, Limburg). Ramen die spelen met het decor en de natuurlijke kleuren van het omringende heuvellandschap. Een landschap waar we geloof ik allemaal in stilte van hebben genoten; in de zendo, buiten of aan tafel.

HANS SCHOEN

glaskunstramen kloosterkapel Wahlwiller, door Leo Reihs/Atelier Flos

I Impressies van Marianne Boumans eerste sesshin

Gedicht

Een zachte schittering, zilvergrijs nog
De witte berk steekt af tegen de lucht
God zorgt voor mij
Boeddha kalmeert mijn geest

Verslag

Na anderhalf jaar aarzelen – hoe zou het zijn, wat gebeurt er – besluit ik om naar de gehele wintersesshin te gaan. Ik ontdek tot mijn schrik dat deze dit keer op woensdagavond begint, maar eenmaal de beslissing genomen, mag ik niet zeuren en ik schrijf mij in. Wel in een eenpersoonskamer met eigen badkamer.

Dan pakt alles anders uit. Eerst moet ik werken en dan word ik ook nog ziek. Niets verloopt als gepland. Maar op vrijdagmorgen heel vroeg is het zo ver: de sesshin deelnemers hebben hun eerste meditatie en wij gaan op weg naar Zuid-Limburg in de hoop de 2e meditatie mee te maken. Bij binnenkomst is er ontvangst door zuster Maria Veronika. Ik word ondergedompeld in het grote bad vol liefde waarin ik mag verblijven tot aan het vertrek op zondagmiddag. Het klooster, de kamer, alles ademt rust en contemplatie uit.

Dan mijn eerste meditatie. Eerst een plek zoeken, kussens, een stoel en heel veel hoesttabletten.

Ik word opgenomen in de stroom. “Na mijn zeventigste komt mijn werk

dat er echt toe doet, ondertussen teken ik iedere dag iedere punt en iedere lijn, keer op keer". En "het zand schuurt steeds weer, iedere dag. De parel groeit en de glans neemt toe". Of "de pijn gaat nooit weg, deze verandert misschien" en "kijken en waarnemen; wat neem ik waar, is het ook wat ik denk waar te nemen?" en "niet ik, het ademt".

Het denken stopt en ook weer niet. Na de meditaties ren ik naar mijn kamer om aantekeningen te maken. De woorden die druk en pijn verlichten, maar ook mijn verwarring, schrijf ik op. Hoe kan het dat Nico en Gretha steeds het juiste zeggen? Ik verlang naar nog meer weggetrokken kleedjes. Iemand zegt "dus ik leef mijn eigen koan". Dit kan ik niet bevatten, het kan dit wel.

Zondagmiddag wil ik niet weg. Alles is helder en overzichtelijk: de meditaties, het eten, de wandeling, de stilte. Op maandagmorgen mis ik de sesshin tot in mijn lijf. Daarna herneemt het leven zich. Ik besluit naar de zomersesshin te gaan.

MARIANNE BOUMAN

II Het zeer korte verhaal dat de kern vormde van Gretha's vrijdagse dharmales

Grassen en bomen

Ik ben drieënzeventig jaar, de mensen verwachten dat ik verstandige dingen zeg over de ouderdom. Dat doe ik niet, dat moeten mannen van tachtig doen.

De Japanse tekenaar Hokusai schreef: `Vanaf mijn zesde levensjaar ben ik bezeten van het tekenen van de vormen der dingen. Vanaf mijn vijftigste heb ik veel geproduceerd, maar niets wat ik voor mijn zeventigste heb gemaakt is echt de moeite waard. Pas op mijn

glaskunstramen kloosterkapel Wahlwiller, door Leo Reihs/Atelier Flos

drieënzeventigste begon ik eindelijk iets te zien van het wezen van vogels, dieren, insecten, vissen, en de levenskrachtige aard van grassen en bomen. Vandaar dat ik pas op mijn tachtigste enige vooruitgang zal hebben geboekt, als ik negentig ben zal ik verder doorgedrongen zijn in de diepere betekenis van dingen, op mijn honderdste zal ik echt groots zijn, en op mijn honderdtiende zal elke punt en elke lijn het leven zelf bezitten.

Ik heb een buurjongen van zeventien jaar, ik zie de wellust waarmee hij zijn meisje vasthoudt. Ik denk: wat zul jij veel weten als je honderdtien bent.

Uit A.L. Snijders: De hartslag van de aarde (uitgever: AFdH)

glaskunstramen kloosterkapel Wahlwiller, door Leo Reihs/Atelier Flos

III Een kleine cyclus van Bernard Faber naar aanleiding van de sesshin

In de zendo (1)

In de stilte van de eerste dag

Lijkt de kleinste beweging groot

En zijn gedachten nog van mij

In de zendo (2)

Dit zittende lichaam

Wordt gelijk aan de ander

Samen dragen we de stilte

Stilte in de kloosterkerk*

Rondlopend in de donkere onderkerk

Vind ik een kaarsstomp

Om te branden voor een zwijgende vriend

Stilte in de kloostertuin

Achter in de tuin

Liggen nonnen

Stilletjes in de bleke winterzon

Zachtmoedig vragen ze

Even bij hen te verwijlen

In de zendo (3)

Intense stilte

Doordringt barmhartig elke vezel

Wat blijft er over?

BERNARD FABER

* Kerk van Abdij Sint-Benedictusberg in Mamelis, ontworpen door Dom Hans van der Laan

toverhazelaar kloostertuin Wahlwiller (Mariette Kamphuis)

LIFE AND DEATH

Life and death are of surpreme importance,
time swiftly passes by
and oppertunity is lost,

Awaken, awaken,
Take head

Do not squander your life……

Iedere avond tijdens de januari Sesshin in het Arnold Janssen Klooster in Wahlwiller, na het gezamenlijk reciteren van de vier geloften, in diepe stilte en in bijna donker, mocht ik als Jikido dit vers lezen en het raakte me steeds diep.....

In 2014 was ik drie maal nauw betrokken bij overlijden en dood. Twee maal omdat de zorg rondom en de verantwoordelijkheid voor het proces bij mij lag en eenmaal omdat ik er zeer nauw bij betrokken was en werd.

Dat het overlijden in de nabije toekomst lag, was duidelijk. Maar niet wanneer en hoe.....ík wist het niet.....moest wachten op wanner en hoe. In deze fase merkte ik hoe ik juist met dat wanneer en hoe bezig kon zijn. En ook al (h)erkende ik het, hoe lastig was het dikwijls om dat piekeren los te laten, want ik maakte me zorgen of ik wel op tijd zou zijn bij mijn broer, die in Spanje woonde, een weduwnaar zonder kinderen.
Het was steeds weer beoefening om de zorgen om de toekomst los te laten én heel wakker te blijven om signalen op te vangen, dat de laatste fase gekomen was.

Toen die signalen kwamen, weken als vanzelf de sluiers van mijn beperkte, bezorgde 'ik' uiteen en kwam een dieper weten tevoorschijn, dat ik alleen maar hoefde te volgen, het 'juiste weten'.
Heel dicht hierbij te blijven, om te voorkomen dat onnodige, pijnlijke, levensverlengende ingrepen plaats zouden vinden, terwijl het leven zich zo aan het terugtrekken was in de vorm van geen voedsel meer willen, alle medicatie weigeren en alleen af en toe een klein slokje water. Het (vanuit Nederland nog) mogelijk maken van dit proces, het behoeden en begeleiden van het diepere verlangen, vroeg om helderheid én standvastigheid (het 'juiste doen'). Ook tegen Spaanse en Engelse (para)medici in, die niet verder konden kijken en durven dan hun beroepseed om het leven te redden. Niet konden zien dat juist het leven zelf zo de leiding nam door middels onthouding van voedsel en medicatie de weg te gaan naar de overgang naar de dood. Gelukkig had ik al in een veel eerder stadium goed contact gelegd met zijn jonge, vrouwelijke Nederlandse huisarts, die hem palliatief wilde begeleiden en die mij duidelijke signalen gaf, waarna ik mijn intuitie kon volgen wanneer het juiste moment was om naar Spanje te gaan.

Tijdens die allerlaatste fase hoefde ik er alleen maar te zijn, geen gedachte, alleen maar alle zintuigen open om aangesloten te blijven op de grote onderstroom die gevolgd moest worden en het dappere besluit te kunnen nemen in zo goed mogelijk overleg met mijn soms heel angstige, dan weer verwarde, dan weer ineens heldere broer, de arts en mijzelf, wanneer het moment voor de palliatieve sedatie gekomen was, die onherroepelijk zou leiden tot overlijden. Al blijft onbekend wanneer.....
Steeds blijvend in niet-weten, aanwezig blijvend voor subtiele signalen, voorbij eigen gevoelens en emoties, beschikbaar en dienend, wachtend.....

En dan ineens, wordt het duidelijk dat het grote moment gekomen is, ogen gaan plotseling wijd open, kijken me aan, maar lijken niets te zien, een laatste openen, dan stopt het hart, maar het is nog niet écht voorbij, aanwezig blijven en volgen.....er volgt nog een zucht, het is nog niet zover, het leven is nog aanwezig, nog een zucht, en dan ineens.....ja, nu is het leven weg, hij is overleden.

Ik stop de aanwezige trouwe verzorgster, die meteen in de actie wil, de dokter bellen, want zij moet komen om vast te stellen, dat hij overleden is en op welk tijdstip.....ze kan met me mee als ik zeg dat we niet weten

of er een ziel is, of waar en hoe die dan het ineens echt dode lichaam verlaat, maar dat ik graag de Tibetanen volg om het lichaam nu eerst volledig rust te gunnen, ons wat terug te trekken op letterlijk meer afstand, wel blijven behoedend. Minimaal een half uur. Dan ineens is er wat ruimte voor tranen die langs mijn wangen biggelen, ontroering, zijn leven, het is voltooid.

Losgelaten maar verbonden blijvend met de onderstroom in het 'juiste handelen' nu. Dan laat ik eerst zijn hele trouwe hondje naar zijn lichaam gaan, die snuffelt en snuffelt en zich dan omkeert, wegloopt en met een diepe zucht naast mij gaat liggen.
Dan terug naar het overleden lichaam en nadat de arts officieel de dood heeft vastgesteld, kunnen zijn hulp en ik samen hem wassen en kleden.
Het lichaam is nog zacht, zwaar en soepel, nog wat warm, ook duidelijk met de tekenen van verval en de vele medicatie van lange tijd.
Wat rest is een dood lichaam, het tijdelijke omhulsel, de bewoner is er niet meer. En toch.....het doet zo'n groot appèl op groot respect, op behoedzaamheid, op omhullende tederheid, als het zich tegen je aanvlijt bij het op de zij draaien, op het zorgvuldig er zorg voor hebben, dat niet een been, een arm blijft hangen of het hoofd knakt.
Zo intiem en zo nabij.

Het is niet te verdragen als er door anderen zuiver funktioneel mee wordt omgegaan: effectief, maar hard en afstandelijk. Dat mag niet gebeuren, ik grijp in, ook al is de bewoner al weg en eigenlijk juist omdat de bewoner al weg is en niet meer zelf kan ingrijpen vraagt het om respectvolle bejegening en niet als een lichaam-ding gehanteerd te worden.
Grote dankbaarheid rest dat ik zo dichtbij mocht en kon zijn, in het meegaan tot waar het mogelijk is, het begeleiden van het overgaan, al in de dagen ervoor, de geest soms al weg, dan weer even terug, soms bang, verward, dan in vertrouwen, zo duidelijk voelbaar, waarneembaar, alles vrijwel zonder woorden en het loslaten.....

boombast kloostertuin Wahlwiller (Mariette Kamphuis)

Ik weet het niet én ik kan het niet weten, maar toch, en toch kan ik niet anders dan voelen, dat áls het mogelijk is om op een zachte, bewuste wijze te overlijden, dat dat het leven dient. En dat dat ook geldt voor geboren worden.
Dus, JA:

Life and death are of surpreme importance,
time swiftly passes by
and oppertunity is lost.

Awaken, awaken,
Take head……

Do not squander your life…….

MARLI LINDEBOOM

boombast kloostertuin Wahlwiller (Mariette Kamphuis)

NICO TYDEMAN
ZENMEESTER/SCHRIJVER
EEN GESPREK OVER ZIJN OEUVRE

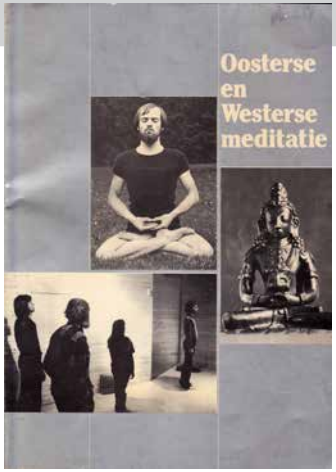

“Schrijven is een groot mysterie,
het toeval ordent zich door jou in de tijd”

Op een winterse dag spreken we Nico Tydeman in de Kanzeonzendo, gesitueerd in zo’n statig oud pand aan schilderachtig water waar Amsterdam patent op heeft. We zijn te vroeg en staan te kleumen voor de deur, maar al snel komt Nico over de brug, bijna onherkenbaar verpakt in een Peruaanse muts. Als hij even weg is om koffie te zetten, legt Mariëtte kopieën van al zijn boekomslagen in chronologische volgorde op tafel, de rode draad voor het gesprek dat volgt. Als Nico terugkomt valt hij even stil, verrast door de aanblik van wat hij schrijvend in bijna veertig jaar heeft aangericht.

Nico, in Dansen in het duister (1999) schreef je het volgende:

Als ik herlees wat ik geschreven heb, valt het resultaat altijd tegen. Ik vrees op het einde van mijn leven te moeten zeggen: ik heb mij nimmer adequaat uitgedrukt, ik heb nog nooit volmaakt liefgehad ik heb nog lang niet alles gedaan wat mij voor ogen stond. Blijkbaar wil ik het onmogelijke. Is dat domheid of de gelukkige aard van het beest?

Denk je er nog steeds zo over? En waarom schrijf je eigenlijk?

Goh, nou. Dat kan ik me eigenlijk helemaal niet meer herinneren. Maar ja, ik denk er nog steeds wel zo over. Ik lees niet zo vaak dingen terug hoor. Eigenlijk alleen als ’t een beetje moet. Ik schrijf graag, maar het blijft een ambivalente werkzaamheid; in de zin dat er is altijd een ‘nog-niet’ is, of… ‘niet helemaal juist’ of… ‘toch niet echt gezegd wat gezegd had moeten worden’…

De religieuze subcultuur in Nederland (red. Nico Tydeman en Martin Heymans), 1972
Oosterse en Westerse meditatie (red. Nico Tydeman en Martin Heymans), 1978

Ben je een betere spreker geworden door te schrijven?

Nee. Een hoogst enkele keer schrijf ik een hele tekst uit voor een gelegenheid, maar wanneer ik die dan als dharmales wil gebruiken, dan werkt het niet meer. Schrijven lijkt mij wel meer adequaat dan spreken. Omdat het toch meer doordacht gebeurt, meer geconcentreerd, meer vanuit een rust, meer vanuit het hoeft niet opgeschreven te worden, maar het kan. Dat is natuurlijk niet altijd waar; want je kunt ook wel eens een dharmales hebben waarvan je denkt 'nou, had ik dit maar eens opgeschreven.' Dat gebeurt ook. Maar andersom; als ik het opgeschreven heb dan kan ik het eigenlijk niet meer zo gebruiken. Ik heb dan de neiging mij te willen herinneren wat ik geschreven heb. Dat stoort de dharmales. Bovendien is een dharmales een directe gebeurtenis tussen leraar en leerlingen. Deze ontmoeting bepaalt het onderricht. Zelfs als de dharmales voorbereid is, wordt 'de les' gestuurd door de directe omgeving. De nonverbale communicatie die in de ontmoeting gaande is, bepaalt in sterke mate wat geformuleerd gaat worden in woorden.

Dat zeg je nu; maar al lezende valt op dat in je dharmalessen stukken uit je boeken bijna letterlijk terugkomen. Is het eigenlijk repertoire dat je opbouwt waarvan je fragmenten steeds kunt gebruiken omdat je ze al een keer heel zorgvuldig hebt geformuleerd?

Ja, dat is juist en weet je er zijn ook dingen die ik expres als dharmales uitprobeer; voor mezelf, maar ook om de reacties. Kijk zo werkt het ook weer; de dharmalessen zitten daarmee dus ook echt in die boeken. Het is geen theoretisch verhaal dat je leest. Om een tekst weloverwogen te schrijven wordt die echt voorbereid door een of vaak zelfs meerdere dharmalessen.

Dat is interessant; het is dus precies andersom. Het begint bij jou bij het spreken.

Dat klopt. Ik werk vaak met een thema of trefwoord en daar omheen bouw ik een dharmales op. Dat gebeurt vrij spontaan en is niet zwaar voorbereid. En dat herhaalt zich dan vaak op een bepaalde manier en daarna begint het schrijven. Ik heb ook niet zoveel tijd om te schrijven. Mijn agenda is behoorlijk vol. Ik kan alleen schrijven in november en april en juli en augustus; dat zijn de schrijfmaanden. Maar daarvoor werken de dharmalessen daar naartoe; er broedt zich wat uit. Gelukkig heb ik geen last van schrijfangst, het gaat mij redelijk gemakkelijk af. Maar ondanks systematische voorbereiding aan de hand van literatuur en trefwoorden is het schrijven desalniettemin een groot mysterie; het is toeval dat zich ordent door jou in de tijd …

Het oeuvre als 'body of work'

Je oeuvre ligt hier voor je uitgespreid. Het Engelse begrip voor oeuvre is 'body of work'. Een interessant begrip, want hier is 'een lichaam' geschapen buiten jou zelf, dat je als een zelfstandige entiteit zou kunnen zien. Hoe zou je dat dan achteraf typeren?

In ieder geval is het altijd vrij natuurlijk ontstaan. Maar er zit wel een duidelijk vervolg in en ze worden ook steeds dikker? Dat heeft er ook wel mee te maken dat ik me vrijer ben gaan voelen. In 't begin is het toch altijd een beetje voorzichtig, want dit (Transmissie) is met een grote mate van vrijheid geschreven. Al met al is het wel de 'body' van de zenweg. Daarmee is er iets wat bij mij van binnen zat, naar buiten getreden. Daarmee staat het als 'body' los van mij. Wat je zegt: de boeken hebben een eigen identiteit, dat wil zeggen of zij blijven liggen of zij komen in handen van een lezer. En die geeft dit boek een nieuwe toegevoegde identiteit, namelijk wat hij of zij er in leest. Voor de lezer ben ik als auteur maar matig interessant. Het zal hem niet zoveel uitmaken of ik het mij gemakkelijk afging of dat ik heb zitten ploeteren. De lezer wil allereerst een inspirerend boek.

Ja, dat is misschien een andere sleutel. Alles overziend begin je met 'zitten' – het lichamelijke – en je eindigt (vooralsnog) met het geestelijke (Transmissie). Er zitten boeken in die getuigen van een instrumentele dienstbaarheid waarin je geschiedschrijving pleegt (Oneindige leegte)

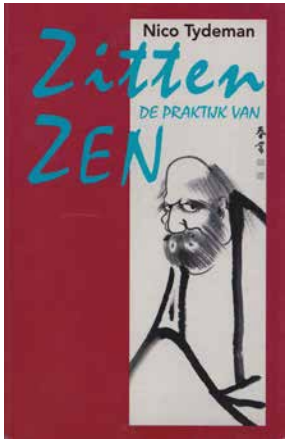

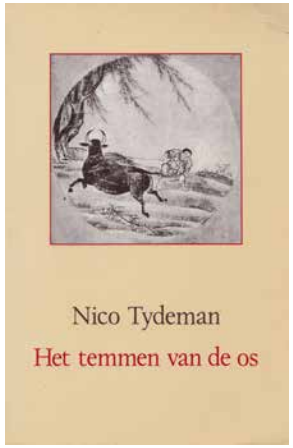

en instrumenten uit de zentraditie aanreikt voor de Nederlandse gemeenschap (Koan, De plaatjes van de os).

Ja, dat is ook heel uitdrukkelijk mijn wens geweest. Mijn werk hoeft ook helemaal niet vertaald te worden, het is echt voor Nederlanders geschreven. Ik hou van de Nederlandse taal. Ik hou ook erg van Nederland, hier ben ik geboren. En dus richt ik me toch echt op Nederland.

En je bouwt hier iets op. Daar maakt je oeuvre uitdrukkelijk deel van uit. Overigens zeg je dat je oeuvre heel organisch is ontstaan, maar het lijkt heel bewust opgebouwd. Neem het begin met 'Zitten', dat is toch de bittere basis van de zenpraktijk?

Ja, en dat heeft overigens ook een leuke ontstaansgeschiedenis. Ik werkte toen hierachter in de Kosmos en elke 14 dagen maakten we een gestencilde nieuwsbrief Ð je ziet het voor je hè? Degene die de redactie voerde (Sofie van Ðt Ende) vroeg op een gegeven moment of ik niet eens een serie wilde maken over meditatie. Dat ging dan zo; Ðs woensdags om twee uur moest het ingeleverd worden. Ik ging dan Ðs ochtends om elf uur in de Kosmos achter mijn bureau zitten. Maar Kosmos was een heel druk centrum, ook overdag, dÐr kwamen altijd mensen binnen, de telefoon stond nooit stil en dus ging er van alles tussendoor, maar steeds schreef ik tussen elf en twee een hoofdstukje en daar dankt het dus zijn gecomprimeerdheid aan. Het moest snel gebeuren, ik had geen tijd om uit te weiden.

Dat verklaart meteen ook een detail uit het boek dat ik bijzonder praktisch en waardevol vond, namelijk dat je voorafgaand aan het zitten moet voornemen of je wel of niet op zou staan wanneer de deurbel of de telefoon ging...

Ja, dat was ook zo!. Bovendien was ik natuurlijk toen zelf ook nog zo beginnend bezig met de vraag wat is dat nou dat zitten? In dat boekje zit dus ook mijn eigen strijd daarmee; hoe moet je dat doen?

Zitten; de praktijk van zen, 1980
Het temmen van de os, 1983 / 1991

Daarna ontstond Het temmen van de os. Inhoudelijk intrigeerden die plaatjes me en dat is ook heel gemakkelijk geschreven.

De lekenpraktijk: Japan en Dürckheim

Vervolgens ging ik een paar maanden naar Japan en kwam ik met het kloosterleven in aanraking. Iemand had me aangeraden om aantekeningen te maken want hij zei 'die eerste blik, die is interessant'. Dat heb ik gedaan, maar toen kwam ik thuis en ontdekte dat ik nog heel veel vragen had. Een half jaar later ben ik weer terug gegaan, speciaal om dat boek (Vormen van oneindige Leegte) te maken. Dat is wel mooi; je begint met een bepaalde vorm van meditatie die ergens vandaan komt en gaat in Japan kijken; 'wat zie ik nu daar'?

Maar had dit boek niet nog een andere context; namelijk dat hier in het Westen het besef doordrong dat we hier wel geïnspireerd waren door de Japanse zentraditie, maar hoe ÐkoosjerÐ was dat traditionele, boeddhistische kloosterleven nou eigenlijk? Ik vond het zelf best een ontluisterend boek; de politieke en hiërarchische geschiedenis van zen; de affaires en de onderlinge conflicten.

Ja. Het was zeker ook de ontdekking dat die kloostergeschiedenis niet zo verschilt van onze westerse kloostergeschiedenis; dezelfde 'verstening' van de traditie kom je daar tegen. Ik kan me de ontluistering dus wel voorstellen, want het boek beschrijft ook de menselijke kanten, inclusief geweld en ach ja, die zenmonniken bestaan ook uit uitslovers, kantjes-ervan-aflopers en noem maar op... De geschiedenis leert ons een grote les: omdat we meditatie beoefenen worden we nog niet per se goede mensen.

Zit er in of dankzij dit boek dan ook de bewuste keuze voor een lekenpraktijk?

Nee, dat is al eerder! Voor mij begon dat met mijn kennismaking met Dürckheim in 1971 in Duitsland. Daar ontdekte ik eigenlijk de lekenpraktijk. Dürckheim was zelf leek, hij was geen monnik en er was

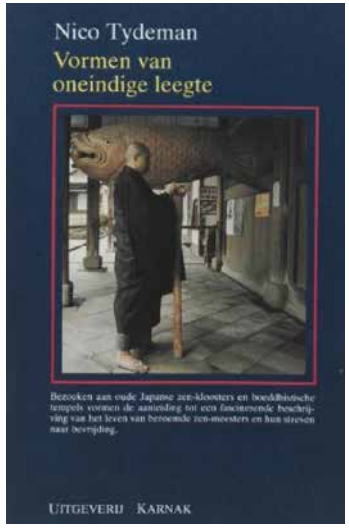

Vormen van oneindige leegte, 1990

eigenlijk ook geen zendo bij, pas later. Daar leerde ik voor het eerst het zitten en daar was ik weg van. Alleen al die vorm. Dat vond ik zo fantastisch; dat je gaat zitten en alles is aanwezig. Toen kwam ik thuis en ik wilde dus ook thuis zitten en dat ging wel gemakkelijk vond ik en op een gegeven moment zat ik op mijn eigen werkkamer - op zolder toentertijd - en ineens dacht ik 'maar leken kunnen dus ook een diepgaand geestelijk leven leiden!' Zelf kom ik uit een katholieke kloostertraditie waar dat eigenlijk onbestaanbaar is; het echte werk gebeurt door de monniken, nonnen en priesters. Dus dat was voor mij een belangrijke ontdekking. De keuze leek of monnik, is geen noodzakelijke kwestie. Wil je een religieus leven leiden dan kun je tussen die twee kiezen. Maar het is een vorm en iedereen is vrij om uit te maken welke vorm hij wil. Wil je naar een klooster; prima.

Je schrijft zelf ergens dat de vrije tijd waarover we tegenwoordig beschikken, eraan bijdraagt dat zo'n lekenpraktijk ook mogelijk is. Maar vroeger was toch juist in de religieuze vormgeving van het dagelijks leven expliciet tijd ingeruimd voor het geestelijk leven, voor een mogelijke lekenpraktijk; bijvoorbeeld door de verplichte ochtendmis en de 'dag des heren' als rustdag...

Ja, maar in de hiërarchie speelden de leken geen enkele rol en dat is ook in Japan, India en Thailand zo. De leken zijn goed voor de financiële bijdragen; die kopen hun zielenheil, maar de ontwikkeling van het geestelijk leven ligt in de handen van een monnikenelite.

Maar ondanks de vrije tijd lijkt er tegenwoordig door onze 24/7 economie eerder sprake van veel tijdgebrek voor het opbouwen van een diepgaander geestelijk leven.

Dat is zeker moeilijk. Het staat natuurlijk geweldig onder druk door arbeidsomstandigheden, het onderhouden van een gezin, sociale verplichtingen en noem maar op. Maar van de andere kant is het ook een voordeel. Kijk, spiritualiteit is een individuele zaak of keuze en geen groepsaangelegenheid. Die vrijheid om te kiezen is van grote waarde.

Contemplatie: de Westerse ontlening

Het Koan-boek is vervolgens ook een 'instrumenteel' boek. Daarnaast bieden de inleidingen van Zazen nu en De gouden karper een kader voor begrip van de historische ontwikkeling van de Nederlandse zenpraktijk vanaf de jaren zeventig. Daarin duid je ook de verbinding én verschillen tussen de oosterse traditie en de westerse toepassing van de zenpraktijk. Vind je dat nog steeds actueel en een belangrijke vraag?

Ja, we doen nu hier in Amsterdam een studieklas over Maezumi Roshi en daar hebben we het er uitgebreid over wat het betekende dat Maezumi Roshi en Susuki Roshi van Japan naar Amerika gingen. Eigenlijk gingen ze daarheen als een soort pastoraal werker voor de Japanse Amerikanen, zowel de soto als de rinzai hadden een hoofdkantoor in San Francisco en Los Angeles en die bedienden net als hier de pastores en dominees de Japanse Amerikanen. Ze kwamen daar om rituelen uit te voeren bij geboorte, dood en huwelijk. Totdat ze allebei belangstelling kregen van Amerikanen en bij allebei ontstond er op een gegeven moment een probleem tussen de Amerikanen die leerden zitten en die Japanse groep. Dat botste en men moest besluiten uit elkaar te gaan. Het is ook nooit meer goed gekomen en je ziet het hier in Nederland ook; allochtone boeddhisten en autochtone boeddhisten dat gaat - tot nu toe - niet samen. Dan zie je toch iets van die cultuurkloof. Wij ontlenen iets heel bepaalds aan de Japanse traditie. Maar de Japanners zelf doen geen zazen, die gaan naar de tempel om te picknicken en zo. Wij pikken er dus iets uit, waarvan de Japanners zelf zeggen, nou daar snappen we nou niets van, want Japanners beoefenen geen meditatie. Alleen een handjevol monniken, ofwel priesters in opleiding. Die moeten in zo'n trainingstempel heel veel zazen doen en na drie jaar krijgen ze dan een certificaat - transmissie genaamd - en dan mogen ze een (klein) tempeltje beheren. Sommigen gaan nog naar de universiteit en die klimmen dan nog wat hoger in de hiërarchie. Daar is het per definitie een professie en ik wist heel duidelijk 'ik wil geen pastoraal werker zijn'. Ik snap ook wel; als er nou iemand overlijdt dan moet ik ook optreden en

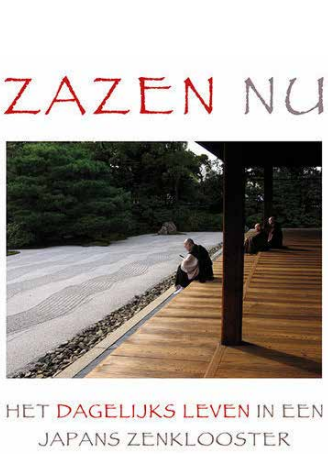

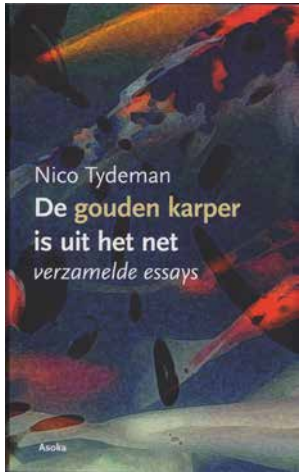

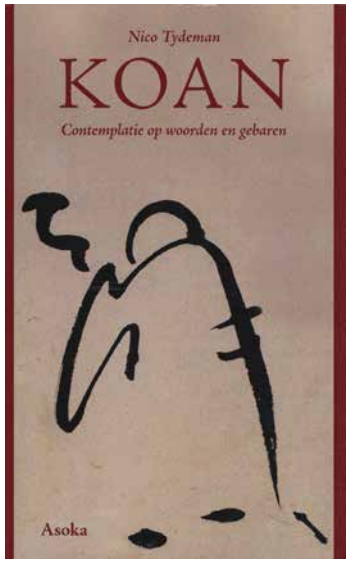

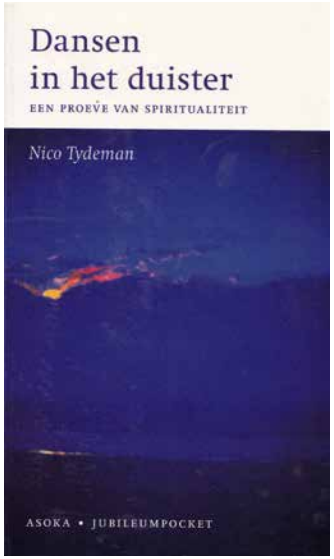

Dansen in het duister, 1999 / Koan; Contemplatie op woorden en gebaren, 2005
Zazen nu (inleiding Nico Tydeman), 2010 / De gouden karper is uit het net, 2012

vooruit, dat doen we dan, maar ik leer mensen contemplatie; daar gaat het mij om.

Cesuur en charisma: Genpo als les

Nico, de schrijver van dit laatste boek (Transmissie), wat herinnert die zich van de schrijver van dat eerste boek (Zitten)?

Dat is leuk. Nou, er zit wel een wereld van verschil in.

Na Oneindige leegte valt er eigenlijk een gat en dan is Dansen in het duister ook letterlijk een sprong in het duister...

Ja, dat is zeker een cesuur en dat hangt hoofdzakelijk samen met Genpo Roshi. De zentraining onder zijn leiding vroeg ontzettend veel. Dat om te beginnen. Genpo vond mij als leerling lastig. Hij vond het lastig dat ik wat gepubliceerd had en - overigens op aanbeveling van Thay – al les gaf. Bovendien, de eerste leraar die je tegenkomt dat is heel beslissend. Dat is heel interessant. Mijn eerste leraar was toch Dürckheim, hoewel dat nooit geformaliseerd was. Genpo zei op een gegeven moment Ðdie Dürckheim heeft nog meer invloed op jou gehad dan ikÐ. Dat had-ie goed gezien. Maar toentertijd Ð dat is inmiddels wel wat verzacht Ð was Genpo nogal anti-intellectualistisch. Zen werd toen in Amerika ook ervaren als boven-het intellect of buiten-het intellect. Hij pakte mensen die gestudeerd hadden tijdens de dharmalessen hardhandig aan als die een vraag stelden; vernederend, in het openbaar.

Ik ben toen ook opgehouden met schrijven, misschien af en toe nog een artikeltje, maar ik heb toen wat dat betreft eigenlijk wel braaf mijn leraar gevolgd en gewoon mijn koan-studie gedaan. Het was een kwestie van als maar naar je leraar gaan. Maar het was ook een hele duistere periode voor mij, niet goed wetend wat ik er mee moest.

Dat had je jezelf opgelegd?

Ja, dat was een duidelijke keuze en daar zitten ook echt diepe dalen in. Niet dat het allemaal kommer en kwel was, maar er waren echt moeilijke tijden. Dat kun je in Transmissie ook wel een beetje teruglezen. Niet alles hoor, want ik wilde er ook geen tranentrekker noch een heldenverhaal van maken.

Het werk bij de Kosmos was inmiddels ook verleden tijd en ik moest mezelf opnieuw uitvinden. Ik gaf wel les, maar was eigenlijk geen leraar. Genpo Roshi vond dat van de ene kant wel goed, maar ook weer niet. En hij wilde eigenlijk dat ik naar Amerika kwam om daar te wonen, maar ik had iets van kom, ik heb tot mijn dertigste in het klooster gezeten en ik ga nooit meer in een gemeenschap. Dat begreep hij wel, maar soms ook weer niet. Dus het was een lange tijd van zoeken en afwachten.

Waarom koos je voor Genpo?

Dat is ook een goede vraag. Want ik ben eerst in San Francisco geweest een tijd, daarna bij Thich Nhat Hanh.

Die was te lief?

Ja. Achteraf kun je het misschien zo zeggen: Thich Nhat Hanh was voor mij in zekere zin een veel te gemakkelijke leraar was. Overigens er bestaan geen gemakkelijke leraren! Hij beantwoordde echter zo goed aan het beeld dat ik had van een geestelijk leraar: een onbesproken levenswandel en alleszins vriendelijk voor zijn (leken)leerlingen – hoe hij was voor zijn monniken is een ander verhaal. Kijk, Thay, zoals hij aangesproken werd, is een heilige. Als je – hoewel het bijna niet meer kan – als je een levende heilige wil zien dan moet je naar Thay. Van Genpo Roshi leer je niet hoe je heilig kunt worden. Thich Nhat Hanh was voor mij te fijnzinnig, te lieflijk, maar Genpo is wild, zeer overtuigd van zijn onderricht, met hem ging je naar de kroeg, hij sprak je aan zonder aanzien des persoon, eiste dat je al je meningen en ideeën over de leraar en zen opgaf. Maar wat je van hem kunt leren: inzicht, een bevrijdende nonduale visie op het bestaan.

Geen meester, geen leerling; in dialoog met Maarten Houtman, 2010
Transmissie en transcendentie, 2013

Dus daar zat ook een uitdaging?

Jazeker, Genpo Roshi is een grote uitdaging. Hij is in staat je begrippen van goed en kwaad volledig overhoop te gooien. In hem heb ik gezien de kracht van een absolute zienswijze, maar die kracht krijg je als leerling wel over je heen.

Genpo bulkt van het charisma...

Ja, hij heeft een enorm charisma. Op de bijeenkomsten op Ameland met 180 mensen; hij komt binnen en begint en binnen tien minuten heeft hij de hele zaak om zijn vingers gewonden en doet ermee wat-ie wil.

Wat heb je daarvan geleerd? Van dat aspect van Genpo?

Nou , van charisma kun je op zich eigenlijk niet zoveel leren. Charisma is overweldigend. Maar een zeker charisma is wel behulpzaam.

Maar er zit wel een zekere theatraliteit in, die je kunt leren?

Ja, ja, maar ik heb vroeger – voor die tijd – veel aan theater gedaan. Dus – ha – dat talent had ik al en dat is natuurlijk behulpzaam want daarmee leer je iets op een bepaalde manier zeggen en de juiste timing.

Is het niet zo dat je later in Transmissie ook verder bent gegaan met de analyse van charisma, door een diepgaande studie van de guru en de mystagoog...

Ja, dat is ook zo . Ik kon dat boek pas schrijven nadat ik transmissie had gekregen en deze transmissie ook weer aan anderen had gegeven. Die ervaringen hebben mij geleerd hoezeer de zentraditie staat of valt met transmissie. Wat transmissie is en hoe het werkt moet je leren aanvoelen.

De hervonden mystiek, de eigen vorm

Maar de cesuur ligt al bij Dansen in het duister. Dat is ook mijn lievelingsboek. Daarbij stelde ik mezelf de vraag - wanneer je het over spiritualiteit hebt - wat zijn dan de voornaamste ingrediënten? Zonder dat je daar een uitgesproken geheel van moet maken. Toen kwam ik op het begrip mysterie, de verantwoordelijkheid die wij hebben voor dit leven en het onderricht van de Chanmeesters. Dat vond ik eigenlijk drie pijlers voor spiritualiteit in algemene zin. In die tijd begon ik ook weer met het geven van studieklassen over de christelijke mystici. Voor mij was dat boek een pogen om samen te brengen waar het over moet gaan wanneer we het over spiritualiteit hebben en dan zijn het die drie dingen: mysterie, verantwoordelijkheid en ons dagelijkse bestaan. Het boek is een verkenning daarvan.

In dit boek vond je je eigen vorm als zenmeester. Op een heel persoonlijke manier. De christelijke mystici had je voor je dertigste ook al uitgebreid leren kennen.

Ja, daar was ik vanaf mijn zeventiende al mee bezig. Ik zat toen op het klein seminarie en toen kreeg ik van een klasgenoot een boek van Johan Brouwer 'Philips Willem, de Spaanse prins van Oranje'. Daar las ik prachtige bladzijden over Teresa van Avila en Johannes van het Kruis. Sindsdien hebben deze mystici mij niet meer losgelaten. Met het schrijven van Dansen in het duister werd die draad uit het verleden weer opgepakt. Dansen in het duister was terug komen, thuis komen, los van de institutie; een bevrijding. In dat boek zitten de grote thema's er voor het eerst in.

Het nieuwe boek: religie en poëzie

Schreef je voor het werk dat we van je kennen uit de jaren zeventig ook al?

Ja, maar dat was erg intern, in de congregatie waar ik zat. Die stukken heb ik zelf ook niet meer. Met mijn uittreden is dat allemaal verdwenen. En natuurlijk, zoals menigeen op de middelbare school schreef ik ook gedichten. Ik schrijf ook nog wel eens gedichten, maar die durf ik niet te

laten zien, ha! Ik weet niet of jullie dat kennen, maar voor mij is poëzie heilig. Ik lees veel gedichten. Maar wat ik zelf maak dan heb ik iets van: oh nee. Ik doe dat alleen maar bij bijzondere gelegenheden. Ik ben trouwens een groot liefhebber van het lezen van poëzie. Poëzie is heilig.

En de poëzie brengt ons bijna als vanzelf naar een nieuw werk dat begonnen is, maar bezweert Nico: Het is pas zeker dat er een nieuw boek verschijnt, als je de drukproeven in je hand houdt.

Dit nieuwe boek cirkelt rond het kernwoord religie; waarom uitgerekend nu religie?

Het is misschien wel de tijdgeest dat de grenzen van de tradities vervagen. Het is een gegeven dat mensen zich in verschillende tradities thuis kunnen voelen. Benaderingen zijn verwant. Met een wetenschappelijke term wordt dit aangeduid als multiple religious belonging. Je moet religie niet vereenzelvigen met waarheid, in objectieve zin. Voor mij is de zentraditie de grond, mijn thuishaven; van daaruit kan ik vrijuit zwerven naar andere tradities voor zover zij mij raken. Religie is iets wat in ons zit, hetgeen boven de tradities uitgaat. De kern van religie ligt in een mystieke bron. Verborgen, voor het gewone oog niet zichtbaar. In het nieuwe boek zal het ook gaan over de betekenis hierbij van muziek en poëzie, want zo ontstaat religie in ons hart. Religie wordt uiteindelijk bepaald door de vraag die de kern vormt van bijvoorbeeld de gedichten van Rumi: Wat raakt mij?

Nico zwijgt, buiten wijkt het winterlicht. We beamen dat al meanderend veel is aangeraakt. Het oeuvre, 'the body of work', heeft als orakel gesproken, de omslagen liggen er stil bij...

MARIETTE KAMPHUIS & HANS SCHOEN

(30 JANUARI 2015)

GEEN-WOORDEN

Het Zen-Boedhisme kent zowel een uitgebreide literaire traditie, als een stellige non-verbale traditie.
Zo schreef Bodhidharma:

Zen is een rechtstreekse overdracht van inzicht, buiten alle geschriften om,
Onafhankelijk van woorden en letters, direct wijzend naar het hart,
Laat het onze eigen ware natuur zien
En aldus bereiken we Boeddhaschap.

Rechtstreekse overdracht wordt ook wel aangeduid als een ontmoeting van hart tot hart of van geest tot geest. Iets wordt overgedragen. De titel van de koancollectie Denkoroku, waarin de verlichtingservaringen van de opeenvolgende meesters vanaf Boeddha (India, 500 v Chr.) tot en met Eihei Dogen (Japan, 1200 na Chr.) beschreven worden, betekent 'Het Verslag van Overdracht van het Licht'. Waar staat Licht voor en hoe draag je dat over?

Koan

In deze oude verhalen vindt een ontmoeting van een monnik(en), of een leerling(en) met hun meester plaats. Er wordt een vraag gesteld en er volgt een reactie, in de vorm van een gesproken antwoord, een zwijgen, een kreet, een handeling of een stokslag. Het wordt al dan niet begrepen door de leerling en soms is er sprake van een inzicht, een verlichtinservaring. Een enkele keer is de meester zo tevreden dat hij de betreffende persoon transmissie geeft.
In Zen wordt veel gewerkt met deze verhalen – koans - die altijd een beetje schuren, die niet logisch zijn en toch dicht bij het alledaagse leven staan. Koantraining is op haar eigen wijze gericht op direct inzicht. Verplaats je in het verhaal, identificeer je met de figuren, laat het verhaal op je inwerken. Wat wil het vertellen, waar heeft het met je eigen leven te maken? De koan werkt van twee kanten. Ik, die er over denkt, mijmert en de koan die in mij werkt. Het lijkt wel een magisch proces.
In de ontmoeting(en) met de leraar (daisan) is het niet voldoende om met een uitleg, of een verhaal dat je denkt dat het dit of dat is.... Nee, je bent de actor van de koan, je presenteert het doorleefde van de koan door iets te doen, te laten of te zeggen. Dit kan in het begin een vreemde gewaarwording zijn, zelfs een obstakel. Wat wordt er van me verwacht? De blik van de ander, de leraar op je te voelen, die blijkbaar weet waar het over gaat en jij (nog) niet, is onderdeel van een proces, om ongeacht de omstandigheden, de situatie of wie er voor je zit, te vertrouwen op het Licht, dat in en door jou heen werkt. Dit ongrijpbare, onkenbare Licht.

Enkele voorbeelden:

Een monnik vraagt de meester: "Wat is de betekenis van Bodhidharma's komst naar het Oosten?" De meester antwoordde: "Lang zitten en moe worden"

Ananda vraagt aan Mahakashapa: "Heeft de Boeddha naast het kleed en de etenskom je nog iets anders overgedragen?" (Is er nog iets wat ik niet weet, of zie?)
Waarop Mahakashapa zegt: " Ananda" en Ananda antwoordt: "Ja".
Mahakashapa: "Ik heb het nu overgedragen aan jou."

Een monnik vroeg meester Fuketsu: "Zowel spreken als zwijgen zijn relat*ief. Hoe kan ik vrij hiervan zijn?"*
Fuketsu zei: "Ik herinner me altijd de lente in Konan
Waar de patrijzen roepen.
Hoe geurig zijn de ontelbare bloemen!"

Veel koans stellen deze vraag, vergelijkbaar met, 'Wat is het hoogste principe van het Boeddhisme?' of 'Wat is Zen', 'Wat is Boeddha of Boedhanatuur' , 'Wat is Geest' En in plaats van een uitleg te geven Nou, Zen is..... geeft de meester een antwoord zoals hierboven.

Lezen / niet lezen / lezen

Voordat ik in 1983 op een kussentje terecht kwam tijdens een weekendsesshin van Nico in de Theresiahoeve in Brabant las ik een paar boeken. "De lege spiegel" Van Jan-Willem van de Wetering, waarin hij zijn ervarin-

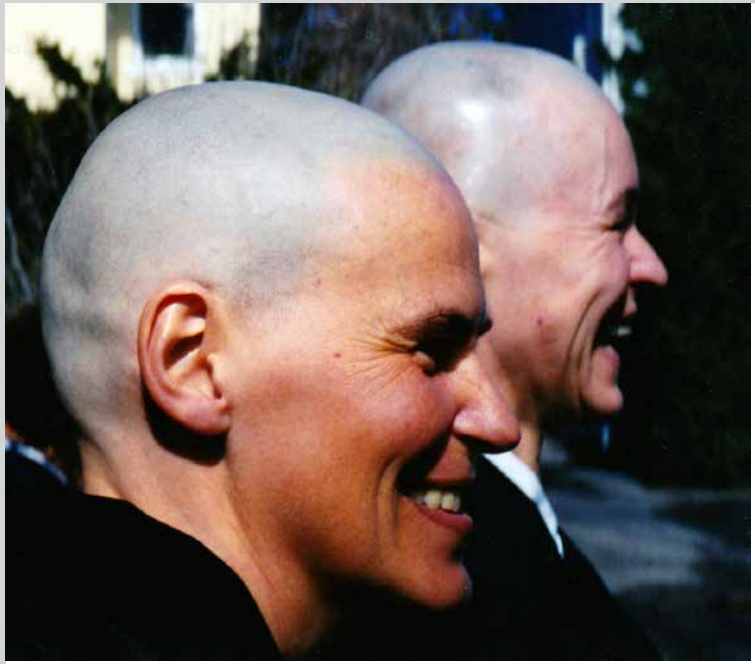

gen in een streng Japans klooster beschrijft, riep een verlangen in mij wakker: "Dit wil ik ook". Het beginshot uit de film "Paris, Texas" waarin de hoofdpersoon uitgeput door de woestijn zwerft, riep eenzelfde verlangen op. Blijkbaar waren het onbekende, ontbering, woestijn en een strikte training een aantrekkelijke mix.
Ook "Zitten de praktijk van Zen" van Nico Tydeman, had dit effect. De uitnodiging om ogenschijnlijk gewone handelingen zoals zitten, lopen, werken, spreken - waar je eigenlijk niet bij nadenkt - onder de Zen-loep te nemen en te ontdekken of er een frisse, andere manier van handelen mogelijk is. Ik ontdekte dat er zoiets als meditatie bestond en wat je moest doen. Maar zonder een idee wat ik echt moest doen. De weekendsesshin in Brabant, met de beoefening van zazen, het lopen in kinhin en het reciteren van soetra's, was een openbaring en voelde als "thuiskomen".

Jaren heb ik getraind zonder boeken te lezen. Dat was een bewuste keuze. Voor mijn werk in het onderwijs, moest ik me op veel terreinen inlezen. Heel boeiend en leerzaam, maar het mediteren wilde ik op een andere manier leren kennen; direct - zonder tussenkomst van het geschreven woord. Het gesproken woord was wel beschikbaar in de dharmalessen en vooral de daisangesprekken met Genpo en Nico.

Mijn meest indringende daisan had ik met Maezumi Roshi. Mijn Engels was slecht, mijn ervaring met de beoefening was nog maar kort en ik had geen idee wat te zeggen of te vragen aan de zo geleerde Roshi. Ik struikelde over mijn nieuwe lange kimono binnen en gooide er gelijk uit: "Mijn moeder is pas geleden overleden." Hij reageerde met een vraag er ontstond een kort gesprek. Er werd niet iets speciaals, bijzonders, aparts of diepzinnigs gezegd. En toch. Voor het eerst kon ik echt huilen over het verlies van mijn moeder. Is dat wat Nico "Bevrijdende communicatie noemt?"

Vanaf het moment dat ik les mocht geven, ben ik gaan lezen. Boeken gaven me op een andere manier inzicht in waar ik mee bezig was. Boeken zijn heel waardevol, inspirerend, verruimend. Laatst bestudeerde ik tegelijkertijd vroeg-Boeddhisme, Vajrayana, Daoisme en Zen ideeen en achtergronden. Het is prachtig om te ontdekken dat er zo'n verscheidenheid is aan het verwoorden van iets, dat eigenlijk niet in woorden te vatten is. Aan benaderingswijzen en technieken, die ons willen brengen naar die diepe, intieme ervaring van .....
En zijn we weer terug bij het begin. Wat wordt er overgedragen?
En hoe kom ik dat te weten?

GRETHA AERTS

Gretha Aerts, 1994

HET TWIJFELBEKDIER

OVER HET ZWERVEN VAN DE VRIJE GEEST

Doorgaans gaat het boek vooraf aan het verschijnen van het verslag over hoe dat boek tot stand kwam. Hier draai ik de volgorde om. Met het boek 'Tetsuen' ben ik nog wel een tijdje bezig, maar hier volgt alvast een glimp van The Making Of. Voor 'Tetsuen' reisde ik naar Japan, maar ik moet nog een keer terug, en misschien nog wel een keer, voordat ik 'Tetsuen, Over het zwerven van de vrije geest' kan afronden.

Eenmaal aangekomen in een land waar je eerder niet was, blijkt het een heel ander land dan het land waarvan je droomde. In Nederland verlangde ik naar Japan, waar ik taal noch teken zou begrijpen, naar een onderdompeling in een wereld waarin de betekenis van alles me voortdurend zou ontglippen. Misschien was het een verlangen naar verdwijning.

Niet lang nadat ik van Gretha Myoshin Aerts Sensei de naam Tetsuen ontvangen had, tijdens een gedenkwaardige jukai-ceremonie in december 2012, struinde ik internet af op zoek naar naamgenoten, die meer licht op het raadsel konden werpen dat in deze naam besloten ligt. Gretha had me verteld dat Tetsuen staat voor *penetrating the circle*, wat niet goed te vertalen is in het Nederlands. Symbool hiervoor staat de *enso*, de ongesloten cirkel, die met één penseelstreek op het papier moet verschijnen. Gewend om van alles een puzzel te maken, zocht ik of dit puzzelstukje zou passen in het boek dat ik aan het schrijven was, *Het Twijfelbekdier*.

Het Twijfelbekdier moest gaan over de vrije geest waar Zhuang Zi en zenmeester Dogen het over hebben, de vrije geest waartoe ook de naam Tetsuen aanspoort. Wat is die vrije geest, is die niet de grootste illusie van alle illusies? Na de jukai veranderde ik de titel van het boek in *Tetsuen; Over het zwerven van de vrije geest*, maar niets weerhoudt me ervan om het daarna weer over het twijfelbekdier te hebben. Op internet stuitte ik op Tetsuen Nakajima, de 72-jarige abt van een eeuwenoude tempel aan de Oostkust van Japan. Deze Tetsuen bleek al jarenlang actie te voeren tegen kernenergie, maar hij werd pas serieus genomen nadat in 2011 de kernramp in Fukushima het leven in de wijde omtrek wegvaagde.

Het plan was snel gemaakt. Deze Tetsuen zou ik opzoeken, om voor Vrij Nederland een verhaal te maken over de kerncentrales in Japan, die alle vijftig stil liggen sinds de ramp in Fukushima. En ik zou vragen naar zijn naam. Wat betekent *doordringen in de cirkel*? Wat is binnen en buiten de cirkel? Wat is de cirkel?

De eerste inwoner van Tokyo die ik sprak, was geen Japanner maar een Amerikaan, getrouwd met een Japanse, en hij zou allang vertrokken zijn als zij niet in haar geboorteland had willen blijven. Jonathan spreekt vloeiend Japans en voert als boeddhist actie tegen kernenergie. Hij is een goede bekende van Tetsuen Nakajima. Jonathan ontmoette de boeddhistische abt een paar keer in zijn tempel, verscholen in de bergen, en wist te vertellen dat hij niet meer dan een mondjevol Engels spreekt. Ik zag het al voor me. *Watashino namae wa Tetsuen desu*. Dat was het enige wat ik zou weten uit te brengen tegen mijn naamgenoot. Hallo, mijn naam is Tetsuen.
Ik begreep dat ik een tolk moest zien te vinden als ik met Tetsuen zou willen praten. Jonathan vond het trouwens een naam van niks, Tetsuen,

Kerncentrale van Ohi aan baai van Wasaka (Annerieke Goudappel)

die volgens hem niets anders betekent dan ‘de proclamatie van de boeddhistische filosofie’. Ontzag had hij alleen voor namen waar do, de weg, in voorkomt. Dogen, dat was pas een topnaam.

Niet lang daarna dwaalde ik rond bij Eiheiji, het klooster dat Dogen stichtte in 1244 uit onvrede met de richting die het boeddhisme in Japan had genomen. Op het pad naar de top van een berg kwam ik een Canadees tegen die op weg naar beneden was. Hij keek naar mijn hakschoenen en zei dat ik moest oppassen dat ik niet zou uitglijden, dat het pad met elke meter omhoog gladder werd. Ja, het was een briljant idee om op mijn hakken dit steile pad te volgen, vol boomstammen en wortels, modder en bladeren. Me vastgrijpend aan laag hangende takken vroeg ik me af wat ik de abt van Eiheiji zou vragen als ik de kans kreeg hem een vraag te stellen. Vragen die vast geen zenvragen waren. Wat is de aard van de geest? Hoe hangen geest en materie samen? Wat is bewustzijn? Het antwoord van Dogen klinkt zo eenvoudig, maar is dat voor mij niet. *To study the way is to study the self, to study the self, is to lose the self, to lose the self is to be enlightened by all things in universe.*

Na een nacht in Eiheiji, dat behalve een tempel ook een hotel voor tempelgangers bleek, nam ik de trein naar Kyoto. Op zoek naar Green Action, een actiegroep met de missie om de toestand omtrent kernenergie in Japan wereldkundig te maken. Vertaald in het Engels. Ik had ze een email gestuurd toen ik nog in Nederland was en ze zouden me ontvangen in hun kantoortje. Het adres in mijn iPhone was de strohalm waaraan ik me vastklampte. Met nog geen enkele Japanner had ik een gesprek gevoerd. Op straat en in de metro keken ze dwars door me heen, alsof ik een geest was in plaats van een wezen dat er nogal afwijkend uitzag van de lokale norm. De voorzitter van Green Action bleek een kordate Amerikaanse. Ze regelde een tolk voor me, een andere Amerikaanse die aan de Universiteit van Kyoto Engelse les gaf, met wie ik een paar dagen later tegenover Tetsuen Nakajima zat.

De abt wilde eerst zijn tempel laten zien. Met snelle tred ging hij voor op een trap naar een houten pagode van drie verdiepingen hoog. Zijn voor-

Hoofdgebouw Miyotsuji tempel (Annerieke Goudappel)
Tetsuen (Annerieke Goudappel)

gangers kozen eeuwen geleden deze plek voor hun tempel uit vanwege de bergen, de twee rivieren en de zon die ‘s ochtends verschijnt boven de bergtoppen. Omringd door helse katten staren drie standbeelden iedereen aan die in het hoofdvertrek binnenkomt. Hun ogen puilen uit hun kassen, een verbeten trek speelt om hun opengesperde mond. De beelden symboliseren woede, zei de abt, maar dat doen ze met groot mededogen. Ze sporen de mensen aan zich niet te laten afleiden door woede en andere emoties, om vrij te zijn ten overstaan wat ze overkomt.

Tetsuen Nakajima kletste zich op zijn dijen van plezier toen ik hem via de tolk vertelde dat mijn boeddhistische naam Tetsuen is. Hij had de titel van abt overgeleverd gekregen van zijn vader, de vorige abt, die hem ook de naam Tetsuen had gegeven. Hij stak van wal. In het Japans bestaat de naam uit twee tekens. Het eerste teken, *Tetsu*, betekent *satori* of in het Engels: *awakening*. Het tweede teken, *en*, betekent: *speaking*, op een manier die voorbij het gesproken woord ligt. Beide tekens bij elkaar staan voor de expressie van ‘het ultieme’, wat iedereen in zich heeft, maar waarvan weinigen het besef hebben. Het gaat erom, zei Tetsuen, als ik het via de tolk goed begreep, om de uitdrukkingsvorm te vinden die bij jou past.

Niet de ontmoeting met Tetsuen, maar met een zenmeester later op de dag, had het schokeffect waar ik heimelijk naar op zoek was. Jiku Miyazaki liftte als twintiger door Europa. Hij had nog niets met zen te maken en las Nietzsche. Terug in Japan trainde hij jarenlang in zenkloosters om zijn inzicht te scherpen, hij sloot zichzelf een jaar lang op in Eiheiji, maar kwam zijn meester pas tegen in het noorden, een abt die zijn tempel verlaten had en achter de balie van een drogisterij stond van de vrouw met wie hij besloten had te trouwen. Het is poisonous zei hij, giftig, om je te beperken tot één leraar. Hij had van leraar naar leraar gezworven, totdat hij zijn meester gevonden had.
Miyazaki leerde zichzelf vloeiend Engels door naar radioprogramma’s van de BBC te luisteren. Na de ramp in Fukushima was hij zich in kernenergie gaan verdiepen en tot de slotsom gekomen dat kerncentrales niet verenigbaar zijn met het leven op aarde. De vrouw van Miyazaki had een

onberispelijke futon voor me gevouwen in een onberispelijk vertrek. De Miyazaki’s staan in de wijde omtrek bekend om hun gastvrijheid. In een handomdraai veranderen zij met schuivende panelen een deel van hun tempel in gastenkamers. Ik vroeg Miyazaki naar *suchness*, het boeddhistische concept waarover ik al een tijdlang mijn hoofd breek, *zoheid*: de dingen zien zoals ze zijn, zonder tussenkomst van zintuiglijke indrukken en redeneringen. Hoe kan dat? Hoe kun je iets waarnemen zonder waarneming?

Op tafel stonden nog de overblijfselen van de maaltijd die zijn vrouw voor ons had bereid, ik pakte een tomaatje uit de salade. Hoe kan je zonder inschakeling van je zintuigen weten dat dit een tomaatje is? Miyazaki keek naar het tomaatje en zei: is het nodig om dat te weten? Bij het afscheid de volgende ochtend, vroeg ik aan hem: *Will you teach me*? Weer kwam daar een wedervraag. *About what*? Ik antwoordde met één woord, het leek wel een wachtwoord. Ik had de indruk dat we allebei een huppeltje maakten, waarna hij zei dat ik hem moest mailen als ik terug in Nederland was. Gretha gaf me haar zegen. Miyazaki komt haar voor als een meester die tot het uiterste ging om de waarheid te leren kennen.

ANNERIEKE GOUDAPPEL

Wil je op de hoogte blijven over het vervolg van Tetsuen; Over het zwerven van de vrije geest? Mail naar info@anneriekegoudappel.nl voor de nieuwsbrief.

Jiku Miyazaki (Annerieke Goudappel)

RECHT EN GERECHTIGHEID
DE INZET VAN THEO MILTENBURG VOOR ROTTERDAMS ONGEDOCUMENTEERDEN STEUNPUNT

In 2005 stichtte Theo Miltenburg samen met Connie van den Broek het Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (ROS) dat zich inzet voor uitgeprocedeerde asielzoekers en (arbeids)migranten zonder verblijfsvergunning. Het Steunpunt biedt hen advies en informatie over verblijfsrechten, medische zorg en onderwijs, bemiddeling naar advocaten, tijdelijke noodopvang en hulp bij terugkeer naar land van herkomst. Daarnaast ondersteunt het ROS deze mensen bij zelforganisatie, belangenbehartiging, lobby en protest en zijn er mogelijkheden voor de vieringen van (migranten)kerken.

‘Mijn motivatie vind ik in het christelijke idee van recht en gerechtigheid. Daar liggen mijn roots. Maar van het Boeddhisme leer ik meer.’

Lunch

Mensen uit Afrika, Azië, Zuid-Amerika en Europa schuiven aan bij de lange tafels in de grote zaal van het Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (ROS), gelegen op Katendrecht. Ze komen net uit de taalles of ze gaan straks dansen. Op de tafels staan vers brood, beleg en drinken al klaar. De lunch op woensdag is een levendig geheel van kleuren en talen. Ik zit naast twee vrouwen, de één afkomstig uit Somalië en de ander uit Eritrea. Zij zijn heel schuchter. Beiden hebben geen paspoort van hun vaderland. Ik voel aan dat ze niet gefotografeerd willen worden. Andere vrouwen, uit Tanzania en Nigeria, hebben geen bezwaar als ik ernaar vraag.

De inzet van Theo blijkt direct wanneer hij tijdens de lunch de ‘Bed-Bad- en Brood regeling’ uitlegt, die de laatste tijd veel in het nieuws is. Hij merkt op dat dit wellicht een tijdelijke voorziening is. Hij legt alles uit met behulp van een schoolbord. Verder waarschuwt hij de migranten zonder verblijfspapieren niet in aanraking te komen met de politie. Als je voor de tweede keer wordt gepakt, krijg je als uitgeprocedeerde asielzoeker een document mee waarop staat dat je het land binnen 28 dagen moet verlaten. Wanneer de politie je daarna toch oppakt, krijg je een *entry ban*; Je wordt het land uitgezet en je mag binnen twee jaar niet meer terug komen. Theo maakt ook uit duidelijk dat je als illegaal veilig aangifte moet kunnen doen van strafbare feiten zonder dat dit nadelige consequenties heeft. In Amsterdam loopt een proef waar de politie ongedocumenteerden de garantie biedt dat ze vrij het politiebureau kunnen verlaten wanneer ze aangifte doen van een misdrijf. Theo zou graag zien dat deze werkwijze ook in Rotterdam wordt ingevoerd.

Welke activiteiten zijn er?

Theo stelt mij aan een aantal vrijwilligers voor die de diverse activiteiten begeleiden. Tineke trekt de empowerment groep. Zij probeert onder andere door middel van dansen mensen die figuurlijk gesproken wat weggezakt zijn weer op hun voeten te krijgen. Er wordt in elk geval met groot plezier gedanst. Volgens de website zijn er ook thema’s als het geven van begeleiding op psychosociaal vlak, netwerken, zoeken naar vrijwilligerswerk, versterken van capaciteiten, (computer)training, conversatie, basisrechten, theater, en fietslessen.

Verder maak ik kennis met Leo, tevens bestuurslid van het ROS, dat verantwoordelijk is voor de taalschool. Er wordt op drie niveaus door zeer gemotiveerde docenten taalles gegeven. Hier doen circa 40-60 leerlingen uit twintig landen aan mee. Op verschillende foto’s die in de ruimte hangen, staan groepen taalstudenten die trots hun certificaat tonen. Daar hebben zij veel voor moeten doen. En dan, surprise! Als ik in een andere kamer kom, staat daar opeens onze Riekje ten Have met een leerling voor een flip-over! Er wordt namelijk ook individueel les gegeven. Riekje is net zo verbaasd als ik. Je kunt de taalschool gerust het paradepaardje van het ROS noemen.

Vervolgens word ik voorgesteld aan Connie, die spreekuur houdt en belangen behartigt van de ongedocumenteerden. Theo en Connie hebben het ROS opgericht in 2005. De noodopvang bestond toen al en was een kerkelijke activiteit.

Mijn bewondering voor Theo, die full time coördinator is, stijgt als ik zie dat iedereen bij hem terecht kan met problemen. In de korte tijd dat ik aanwezig ben, wordt hij talloze malen om zijn mening gevraagd of geeft hij advies. Ook verzorgt hij voor sommige vrouwen de aanvraag van de 'Bed-Bad-en Brood regeling' bij de gemeente Rotterdam. Als het stadhuis dit goedkeurt en betaalt, zorgt het ROS voor nachtopvang, huisvesting overdag, voedsel, kleding, persoonlijke verzorging en wat leefgeld. Natuurlijk zou de gemeente liever zien dat het ROS dit alles financiert uit fondsen die het zelf heeft aangeboord. Niet iedereen in Rotterdam is blij met de opvang door het ROS. Er wordt zelfs gesproken over 'de knuffelillegalen, die te veel vertroeteld worden'!

Wat houdt Noodopvang Plexat in?

Op de eerste en tweede verdieping bevinden zich enkele slaapkamers met plaats voor tien tot twaalf personen, inclusief een kind. Er is ook plek voor drie mannen. Tijdens mijn rondgang door de kamers, samen met Theo, vind ik dat het er eenvoudig maar netjes uit ziet. De noodopvang die tijdelijk moet zijn, is soms wat chaotisch, vindt Theo. De aanwezige wasmachine wordt wel eens nauwelijks gevuld gebruikt. Of het beddengoed verdwijnt zomaar. Dit ondanks het toezicht door Connie en nog een vrijwilliger. Zij hebben ook geen tijd om met iedereen te praten. Theo merkt op dat het fijn zou zijn als er een hechtere band zou ontstaan tussen de bewoners. Hij last daarom een kleine vergadering in met Nicolien en Marije waar ik ook bij mag zijn. Hij vraagt hen voor meer begeleiding te zorgen en te peilen waar men behoefte aan heeft.
Theo vertelt aan deze twee vrijwilligers iets over de achtergrond van de bewoners. Van de vrouwen uit Eritrea en Soedan is vaak niet duidelijk hoe zij hier zijn gekomen. Maar feit is dat ze zijn uitgebuit, soms sexueel en psychische klachten hebben. Eén Surinaamse vrouw is al vijftien jaar illegaal en heeft door omstandigheden geen verblijfsvergunning meer. En zo zijn er meer stateloze vluchtelingen. Schurende verhalen komen langs. Vrouwenhandel. Theo zou, op anonieme basis hier wel nader onderzoek naar willen (laten) doen. Gelukkig zijn er ook twee mannen die een baan hebben, bijvoorbeeld via Job Score prullenbakken legen. Theo legt uit dat je moet kunnen luisteren en vertrouwen kunnen geven. Je voelt je echter vaak machteloos staan en daar moet je tegen kunnen.

Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (Prabodh Kenshin Jongepier)

GGD

Er komt voorlichting voor de vrouwengroep door de GGD over ongewenste zwangerschap, de pil en het gevaar van uitbuiting. Ook mannen kunnen een cursus krijgen. Bijvoorbeeld over preventie tegen soa. Uitgeprocedeerde vluchtelingen hebben recht op medische behandeling en medicijnen. Daar is een regeling voor. Veel artsen weten dat echter vaak niet. Ziekenhuisopname en GGZ hulp is vaak nog moeilijker te krijgen omdat er al snel naar verblijfspapieren wordt gevraagd.

Terugkeer?

De overheid geeft 1500 euro vertrekpremie mee om een asielzoeker over te halen terug te keren naar het thuisland. Dit wordt gefinancierd uit het EU-terugkeerfonds en is bestemd voor re-integratie in land van her-

komst. Terugkeer is vaak een dilemma. Soms zijn ze het hier zo zat dat ze weg willen, maar waar en in welke omstandigheden kom je terecht? Het ROS geeft training om hen voor te bereiden op dit avontuur. Ik bekijk een aantal foto's van een 'geslaagde terugkeer'. Theo vertelt dat zestig mensen intensieve begeleiding krijgen, gericht op terugkeer naar hun land. Het ROS geeft ook nog ondersteuning aan mensen die al teruggekeerd zijn en waar nog contact mee wordt onderhouden als dat nodig is. Er zijn 25 mensen daadwerkelijk teruggekeerd.

Waar staat het ROS ten opzichte van andere vluchtelingorganisaties?

Theo: 'De Rotterdamse Pauluskerk zit meer in de opvangsfeer, hoewel wij dat ook wel doen. De Pauluskerk doet wat meer charitas dan het ROS, dat meer gericht is op empowerment, deskundigheidsbevordering in de stad en lobbywerk. Deskundigheidsbevordering is gericht op allerlei groepen in de stad zoals organisaties van maatschappelijk werk, wijkteams, hogescholen, universiteiten, ziekenhuizen, verloskundigen enz. We houden vaak praatjes over het werk. We doen veel lobbywerk richting politiek, maar ook naar instanties zoals GGZ-zorgverlenende instellingen'.

'De Vereniging Vluchtelingwerk Nederland is er voor "pardonners", mensen die Nederlander willen worden. Vluchtelingenwerk Nederland doet echter meer dan dat'. (Ook bijvoorbeeld begeleiding bij het opbouwen van een nieuw bestaan – Prabodh.) 'Maar ze doen niet zo veel met uitgeprocedeerden. Ik waardeer hun werk enorm. Eigenlijk kun je zeggen dat wij verder gaan waar zij ophouden. En ze werken niet voor migranten die geen asiel hebben gevraagd. Wij doen dat wel'.

Wat is jouw motivatie om dit werk te kunnen (blijven) doen, Theo?

'Mijn inspiratie voor dit werk vind ik in het christelijke idee van recht en gerechtigheid. Daar liggen mijn roots. Ik ben gefascineerd door Dorothee Sölle, een Duitse lutherse theologe voor wie geloof en politiek niet te scheiden waren. En door de bevrijdingstheologie, ontstaan in Zuid-Amerika. Ik denk dat beide kiezen voor solidariteit met de "have nots", de mensen in de verdrukking, die uitgebuit worden of niet mee kunnen komen in het kapitalistisch systeem. Het vertalen van teksten uit de Bergrede in sociale actie fascineert mij. Máár van het Boeddhisme leer ik meer. Met name van meditatie, de paramita's en het achtvoudig pad. Achteraf bekeken was gerechtigheid in het begin wat drammerig. Later heb ik meer vanuit compassie leren werken'.

Zo heeft Theo in 1984 gewerkt in Hyderabad, hoofdstad van Andhra Pradesh, India. 'Ik werkte in een project voor 200 straatkinderen. We deden daar de medische zorg en allerlei klussen. Dat stond onder leiding van een vriend van mij die ik op het kleinseminarie heb leren kennen. Hij is later RK priestermissionaris geworden. In 1989 ben ik voor Cordaid een gezondheidsproject gaan doen in het oerwoud in Kongo, samen met Hanneke die later mijn vrouw is geworden. Ons enige contact met de buitenwereld was een radioverbinding. Op een zeker moment werd de situatie daar te bedreigend en moesten we snel weg met ons zoontje van drie maanden. Toen we in Nederland kwamen, waren we zelf dakloos! Later, nadat mijn dochter geboren werd, ben ik nog voor een noodhulpproject naar Rwanda gegaan, alleen'.

Theo heeft moeite met de scheve inkomensverdeling in de wereld. 'De migratieproblematiek zouden we beter kunnen oplossen door de wanverhouding in de regio, in Afrika bijvoorbeeld, enigszins recht te trekken. Maar als wereldgemeenschap regelen we dat niet'. En verder over zijn werk in het ROS: 'Ik wil graag mensen de indruk geven dat ze gezien worden. Wat vaak niet begrepen wordt, is waarom de menselijke waardigheid van vluchtelingen niet telt. Als je een tijdje meedraait in het werk van het ROS kom je daar achter. Soms kun je hier iets. Soms bèn je

Riekje ten Have geeft taalles in Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (Prabodh Kenshin Jongepier)

alleen maar. Ik vergelijk het wel eens met een klein vogeltje dat boven een bos vliegt dat in brand staat. De dieren die er wonen, zijn in nood. Het vogeltje vliegt heen en weer met steeds een druppeltje water in zijn snavel om de brand te blussen. En misschien valt het uiteindelijk wel neer. Beschaving kenmerkt zich door hulp.

Ik vroeg Theo om te reageren op de nieuwe 'Bed-Bad- en Brood regeling' van het kabinet. Hij mailde mij het volgende:

ik vind het geen goed akkoord, en sta hierin niet alleen, zoals je weet. Om de volgende redenen:
- Er worden in dit akkoord toch mensen op straat gezet als ze niet meewerken aan hun terugkeer.
Dit gaat tegen de uitspraak van het Europees Comité voor Sociale

Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (Prabodh Kenshin Jongepier)

Theo Miltenburg, mede-oprichter Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt (Prabodh Kenshin Jongepier)

Rechten van de Raad van Europa. Daarin wordt gezegd dat er geen voorwaarden gesteld mogen worden aan basale voorzieningen als bed/bad/brood. Dat zijn mensenrechten. Zoals je weet zijn veel mensen niet uitzetbaar.
-Regelmatig krijgen mensen uit deze groep nog verblijfsvergunningen doordat er fouten zijn gemaakt in procedures.
-Concentratie van mensen in vijf steden werkt ook niet. Mensen hebben hun netwerk vaak in andere dan deze vijf steden. Bovendien zullen ze niet naar deze opvangcentra gaan, waardoor het een probleem van de betreffende gemeentes blijft.
-In onze eigen opvang zitten vrouwen die niet uitzetbaar zijn (Eritrea, Sierra Leone, Somalie) of slachtoffers van vrouwenhandel die terecht bang zijn voor terugkeer. In dit akkoord zullen ze opnieuw in de illegaliteit verdwijnen, moeten onderduiken dus.
-Het akkoord is ook niet uitvoerbaar en zal tot veel nieuwe juridische procedures gaan leiden.

Dank je Theo voor dit inkijkje in je werk en in je beweegredenen!

PRABODH KENSHIN JONGEPIER

Meer informatie: www.stichtingros.nl Het ROS is een ANBI instelling.

NICO TYDEMAN / OEUVRE-MIDDAG
ZEN CENTRUM ROTTERDAM ZATERDAG 5 SEPTEMBER

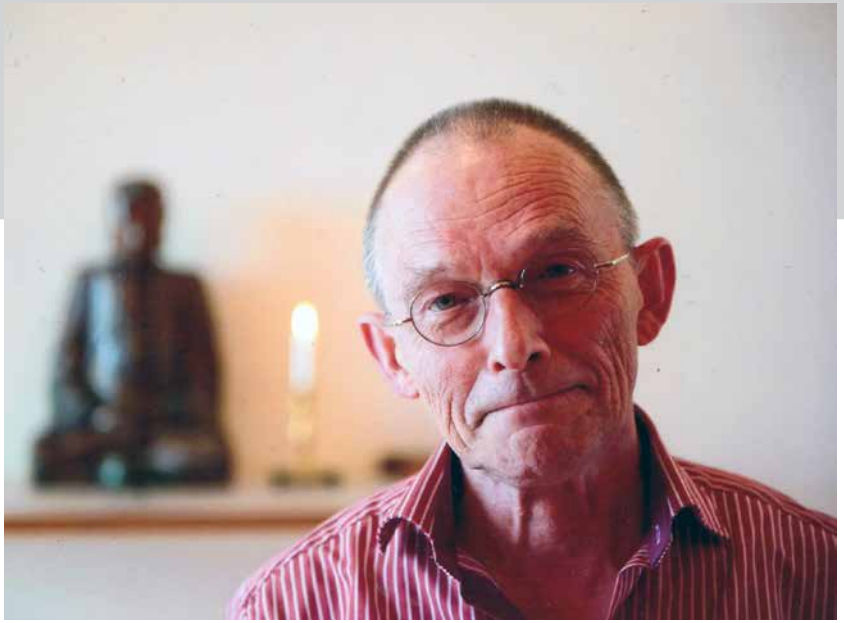

In dit nummer staat een uitgebreid interview met Nico Tydeman over zijn oeuvre en schrijverschap, dat inmiddels meer dan tien boeken en ruim veertig jaar omspant. Het kwam vrij organisch gedurende zijn zenpad en leraarschap tot stand, maar is inmiddels wel iets om stil bij te staan of te zitten. Om deze mijlpaal nog meer glans te geven, wordt de komende theeruimte-expo gewijd aan het werk van Nico. Deze wordt geopend met een vernissage op zaterdagmiddag 5 september 2015.

Ook vindt dan een minisymposium plaats over het oeuvre van Nico. Hoofdspreker is Tjeu van den Berk, die in 1980 naar eigen zeggen 'diep werd geraakt' door *Zitten, de praktijk van zen* door Nico Tydeman.

Tjeu van den Berk schreef zelf drie boeken die specifiek over "inwijding" en "leren" gaan: *Het mysterie van de hersenstam*, *Mystagogie* en *Het Numineuze*. De grote leraar in zijn leven is steeds Carl Gustav Jung en in zijn kielzog de Kerkvaders "of omgekeerd!" Zijn voordracht sluit met name aan bij Nico Tydemans laatste publicatie *Transmissie en transcendentie* (2013) en luidt 'De ware leraar "liegt" de waarheid':

"Hij kent "de" waarheid niet, hij kent "mijn" waarheid niet, hij moet een list verzinnen (Tom Poes), oprecht veinzen (Kellendonk) want hij weet het echt niet (Socrates). Gelukkig hebben we "*Transmissie*" nog van Nico Tydeman!"

Ook de uitgever van de meeste boeken van Nico - Gerolf T'Hooft (Milinda/ Asoka) - en Nico Tydeman zelf zullen het woord voeren.

Na afloop is er een signeersessie door Nico en een gezellig samenzijn.

Het wordt een eenmalige en bijzondere gebeurtenis, met een beperkt aantal plaatsen in de zendo. Hierdoor is opgave noodzakelijk via: mariette.kamphuis@xs4all.nl

Voor de middag wordt een donatie van 5 tot 10 euro gevraagd om verschillende onkosten te dekken.

Nadere informatie volgt in de nieuwsbrief.

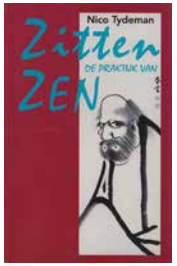

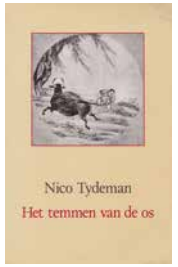

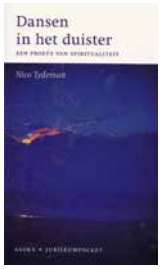

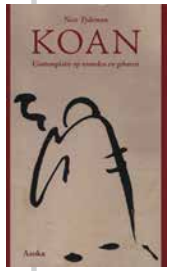

ZEN CENTRUM ROTTERDAM

www.zenrotterdam.nl